

механізми глобального руху капіталів залежить від конкретних господарських цілей, кон'юнктури, характерних конкретних пріоритетів підприємницької діяльності.

- ▣ Сільське госп-во, мисливство, лісове госп-во; 774,3
- ▣ Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; 1788,7
- ▣ Хімічна та нафтохімічна промисловість; 1116,9
- ▣ Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів; 5612,3
- ▣ Машинобудування; 1118,2
- ▣ Будівництво; 2203,9
- ▣ Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку; 4323
- ▣ Фінансова діяльність; 12637,5
- ▣ Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям; 422

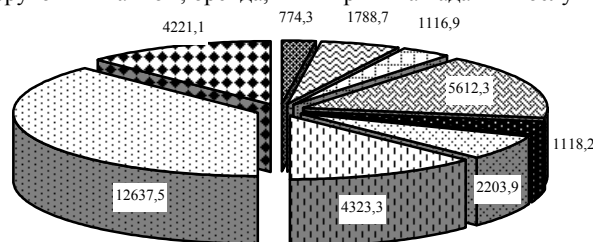

Рис. 3. Прямі інвестиції в Україну за видами економічної діяльності, млн. дол.

Проаналізувавши вплив інвестицій на економіку країни, можна зробити висновок про їх виключно важливу роль в розвитку економіки як на макро-, так і на мікрорівні. Прихід на територію України інших великих ТНК й інших іноземних інвесторів можливий лише за умови покращення інвестиційного клімату країни та формування сучасного та прогресивного бізнес-середовища.

Раціональна та дієва політика держави щодо залучення іноземних інвестицій має стати одним з найбільш важливих пріоритетів на сучасному етапі, так як саме іноземні інвестиції та їх ефективний галузевий розподіл можуть стати одним з факторів зростання економіки України, формування її збалансованої структури, підвищення рівня її конкурентоспроможності на світовому рівні.

Література

1. Международный менеджмент: учеб. / Ред. С. Э. Пивоваров. – СПб.: Питер, 2000. – 624 с.
2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент: учеб. курс./ И.А. Бланк – К.: Эльга, Ника-Центр, 2001. – 448 с..
3. Лук'яненко Д.Г. Міжнародна інвестиційна діяльність: За ред. д-ра екон. наук, проф. Д.Г. Лук'яненка / Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський, О.М. Мозговий. - К.: КНЕУ. - 2003. - 387 с.
4. Міжнародна інвестиційна діяльність (з основами технічного аналізу): навч. посіб. / І.Л. Сазонєць, О.І. Дацій, О.А. Джусов, О.М. Сазонєць. – Запоріжжя, 2004. – 251 с.
5. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. №93.
6. Костюнина Г.М. Международная практика регулирования иностранных инвестиций. учеб.пособ./ Г.М. Костюнина, Н.И. Ливенцев.- М., Анкил, 2001.128 с.
7. Балацкий Е. Иностранные инвестиции и экономический рост: теория и практика исследования / Е. Балацкий, Р. Павличенко // Мировая экономика и международные отношения.- 2002.- № 1.- С. 53-56.
8. Сазонєць І.Л. Міжнародна інвестиційна діяльність: навч. посіб. / І.Л. Сазонєць.– К., 2003. – 155 с.
9. <http://rating.rbc.ru/article.shtml?2009/10/27/32599945>
10. Сайт Державного комітету статистики України // Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. <http://www.nationmaster.com/>

Рецензент докт. екон. наук, доцент Цехла С.Ю.

331.5

Мусієнко В.Д., к.т.н., доцент, Шахно А.Ю., ст. викладач,
Сусленкова С.О., магістрант, Молозіна Н.А., ст.. викладач,
Криворізький економічний інститут
КНЕУ імені Вадима Гетьмана, м. Кривий Ріг

ВПЛИВ РІВНЯ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ НА РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

На сьогоднішній день світова фінансово-економічна криза значно загострила усі недоліки, які притаманні економіці України. Це нездатність забезпечувати конкурентне середовище, зростання

безробіття, підвищення диференціації доходів населення, прояви шкідливого впливу на навколишнє середовище. Зважаючи на стан національної економіки та на безлад у відносинах між гілками влади, вплив кризи суттєво підсилює руйнівний характер її наслідків, що, безумовно, загрожує національній безпеці держави. В період глибокої кризи проблеми стабілізації і зростання рівня доходів населення, створення умов для повноцінного відтворення і ефективного функціонування трудового потенціалу стають провідними. Це пов'язано з тим, що від економічної стагнації найбільше потерпає населення, а втрати досягнутих параметрів рівня життя, особливо рівня доходів, можуть бути настільки значними, що можуть призвести до глибинної деградації суспільства. Зазначене є вкрай небезпечним явищем, яке не тільки масштабно руйнує продуктивні сили суспільства, а й небезпечно дестабілізує соціально-політичну ситуацію в країні.

Питання щодо впливу рівня доходів на розвиток трудового потенціалу суспільства висвітлюються у працях таких економістів, як Колос Ю.Ю., Євдокимовна В.В., Красота О.В., Пишуліна О.М., Гринкевич С.С., Михайленко О.В., Мороз М., Уразов А.У., Рябець А.П., Ціжма О.А. та ін. Трудовий потенціал суспільства є одним з ключових елементів розвитку національної економіки. Світова криза спричинила зниження доходів населення України, що викликало негативні тенденції у розвитку трудового потенціалу.

Метою статті є аналіз стану трудового потенціалу суспільства в умовах кризи та вплив на його розвиток рівня доходів населення.

Однією з найважливіших проблем в умовах кризи є збереження і розвиток трудового потенціалу суспільства. Трудовим потенціалом суспільства є все населення країни, за виключенням недієздатних осіб, які навіть при певних умовах лікування та реабілітації не здатні приносити речової, фізичної та моральної користі членам суспільства. Функціонування трудового потенціалу відбувається на певних етапах його відтворювального циклу – формування, реалізації, використання, збереження та розвитку, які є взаємопов'язаними і взаємообумовленими. Розвиток трудового потенціалу є ознакою кожного етапу відтворювального циклу та виявляється через удосконалення кількісно-якісних характеристик трудового потенціалу. Трудовий потенціал країни не можна вважати простою сукупністю трудових потенціалів різних організацій. Кількісно трудовий потенціал суспільства віддзеркалює можливості суспільства забезпечити роботою працездатне населення. Якісно - можливість повного використання отриманих за рахунок інвестицій у людський капітал знань, умінь та професійних навичок відповідно до фаху працівників для підвищення ефективності економічної діяльності особи, організації, суспільства. Основним чинником підвищення трудового потенціалу суспільства є безперечно підвищення трудового потенціалу окремих працівників. Саме тому ефективність використання трудового потенціалу сьогодні є основою продуктивності національної економіки. На сьогоднішній день Україна відстає від країни з одним із найвищих у світі рівнів продуктивності праці – США приблизно у 8 разів.

Вихід з кризи загалом здійснюється за рахунок населення, на плечі якого звалюється різке падіння заробітної плати, несвоєчасна та в неповному обсязі її виплата, безробіття, падіння платоспроможності, інфляція, обмеження першочергових життєво необхідних потреб, зухвале ставлення роботодавців до норм чинного трудового законодавства тощо.

Сьогодні в Україні гостро стоїть питання зниження бідності та створення гідних умов життя. Якщо в розвинутих західних країнах бідність поширена серед непрацюючих верств населення, то в Україні бідність також охоплює значну частку працюючих громадян.

Аналіз даних оцінки бідності населення в Україні, який був проведений Радою національної безпеки і оборони України на період з 2001 по 2009 рр., свідчать про те, що ціла низка питань відносно подолання бідності залишаються невирішеними. Слід зазначити, що кількісні показники моніторингу бідності доводять про те, що Україна належить до країн зі стабільно високим рівнем бідності. Так, за станом на 2008 р. рівень бідності в Україні складав 27,0 %, що на 11,0 % вище, ніж у країнах ЄС (10,0-16,0 %). Показник глибини бідності за 2008 р. зріс на 0,3 % і становив 23,4 % на початку 2009 р. Питома вага злиднених серед бідного населення у 2008 р. залишилася на рівні попереднього року і становила 50,6 %. На цьому фоні характерним є те, що високі показники бідності в Україні супроводжуються посиленням регіональної неоднорідності цього соціально-економічного явища.

Проблема бідності населення в Україні набуває ще більшого звучання в умовах фінансово-економічної кризи, яка суттєво вплинула на соціально-економічний стан України. Світовий досвід свідчить про те, що у часи економічних та політичних криз проблема бідності надзвичайно загострюється та часто-густо здатна досягти масштабів соціальної катастрофи. Дану проблему можливо вирішити лише за допомогою підвищення рівня доходів населення. Під доходами населення

розуміють суму грошових засобів і матеріальних благ, які отримані або створені громадянами за певний проміжок часу. Роль доходів визначається тим, що рівень споживання населення прямо залежить від рівня доходів. Доходи населення включають усі надходження грошей у вигляді оплати праці працюючих осіб, доходів від підприємницької діяльності, пенсій, стипендій, різних допомог, доходів від власності у вигляді відсотків, дивідендів, ренти, сум від продажу цінних паперів, нерухомості, продукції сільського господарства, різних виробів, доходів від наданих різних послуг/

В умовах ринку одним із засобів боротьби із бідністю виступає встановлення мінімальної заробітної плати. Мінімальна зарплата стала одним із перших базових соціальних стандартів, який був затверджений в Україні, вона являє собою офіційно встановлений державою розмір зарплати, нижче якого не можуть проводитися оплати місячної, погодинної норми праці. До неї включають доплати, заохочування та компенсаційні виплати. Мінімальний розмір оплати праці покликаний захистити працівника від свавілля з боку працедавця при визначенні ціни робочої сили. Графічне зображення зміни розміру мінімальної зарплати наведено на рис. 1

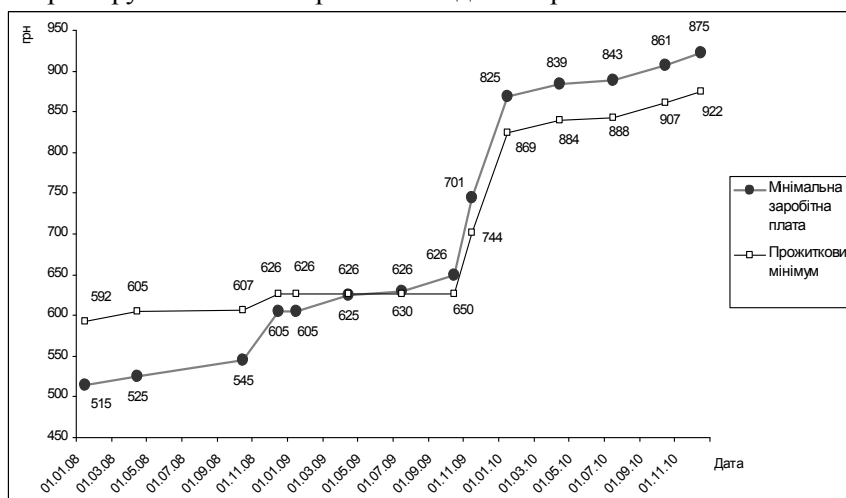

Рис. 1 Динаміка зміни розміру мінімальної зарплати та прожиткового мінімуму згідно проекту закону у 2008-2010 рр.

20 жовтня 2009 року парламент прийняв у другому читанні і в цілому проект закону про встановлення прожиткового мінімуму і мінімальної заробітної плати в 2010 р. (табл. 1 та рис. 1.).

Таблиця 1

Зміна розміру мінімальної зарплати та прожиткового мінімуму згідно проекту закону у 2008-2010 рр.

Дата	01.01.08	01.04.08	01.10.08	01.12.08	01.01.09	01.04.09	01.07.09	01.10.09	01.11.09	01.01.10	01.04.10	01.07.10	01.10.10	01.12.10
Мінімальна зарплата	515	525	545	605	605	625	630	650	744	869	884	888	907	922
Прожитковий мінімум	592	605	607	626	626	626	626	626	701	825	839	843	861	875

Але на сьогоднішній день в Україні продовжує зберігатися розрив між величиною прожиткового мінімуму і розмірами мінімальної зарплати та трудових пенсій. Прожитковий мінімум не гарантується всім категоріям громадян, а розглядається як соціальний орієнтир. Крім того, за Європейською соціальною хартією, мінімальна зарплата в країні має дорівнювати 2,5 прожиткового мінімуму, а мінімальна пенсія – 1,5 прожиткового мінімуму. Україна не ратифікувала цю хартію. Причина зрозуміла – економіка не може витримати такого співвідношення.

Одним з найбільш вагомих факторів, що впливає на розвиток трудового потенціалу населення являється середній рівень оплати праці, який виражається рівнем номінальної та реальної заробітної плати. Нині в Україні одна з найнижчих в Європі вартість робочої сили, яка вимірюється зарплатою. Середня зарплата в Україні покриває лише 30% реальної вартості робочої сили. Графічно зміну розміру номінальної та реальної заробітної плати наведено на рис. 2.

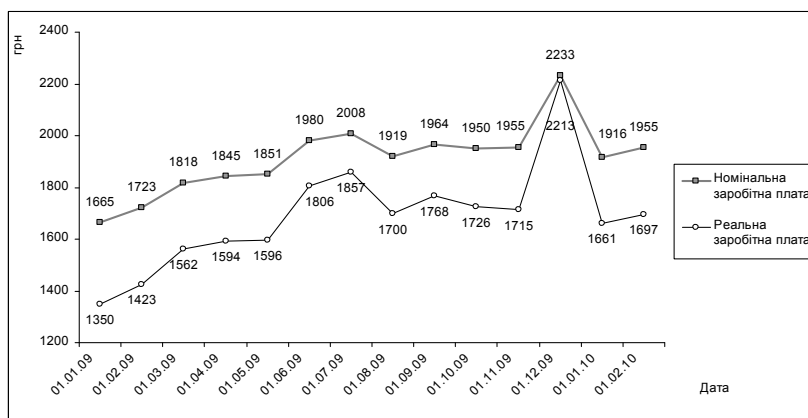

Рис. 2. Динаміка зміни розміру номінальної та реальної заробітної плати у 2009-2010 рр.

Зростання даних показників, нажаль, не свідчить про зростання рівня заробітних плат, адже темпи росту інфляції є значно більшими. Саме тому підвищення номінальної заробітної плати, зазвичай, проводиться для компенсування інфляційних процесів в країні, що спричиняють подорожчання споживчих товарів та послуг, проводиться індексація заробітної плати.

Розрив між реальною вартістю робочої сили та фактичним рівнем зарплати не забезпечує умов не тільки для розширеного, а й для простого відтворення робочої сили. Причому, в останні роки частка зарплати у ВВП України суттєво знизилася. В структурі собівартості промислової продукції частка зарплати становить в середньому 8-9%.

Розглянемо структуру доходів населення (рис. 3), згідно рисунку розміри отриманих заробітних плат близькі до розмірів соціальних виплат населенню. Така ситуація зумовлена, в першу чергу, великою кількістю пільгових категорій населення.

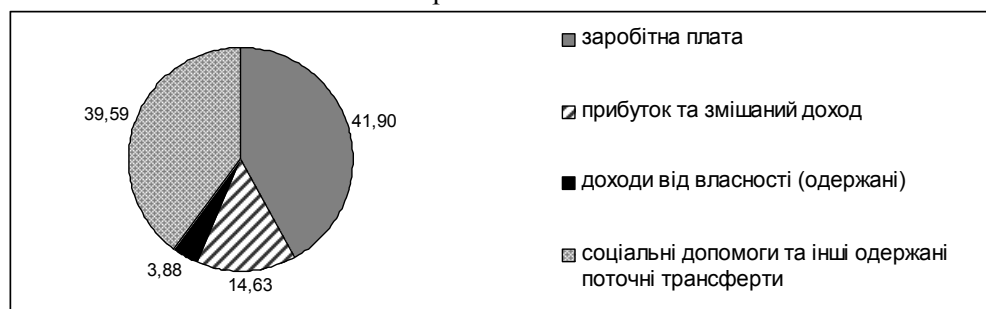

Рис. 3. Структура доходів населення у 2009 р., %

Так, було підраховано, що практично кожен працюючий українець утримує двох – пеніонера та бюджетника. Тільки 44% населення країни працює в економіці, для порівняння в Росії даний показник становить – 48,7%, Чехії – 50,6%, в Румунії – 46,7%, а в Німеччині – 56%.

Також серйозною проблемою в розвитку трудового потенціалу є відсутність з боку держави дієвого контролю за розподільчим механізмом створеної нової вартості між доходами роботодавців та найманою робочою силою. Господарський механізм, грошова система може нормально функціонувати тільки за умов наявності балансу між пропозицією та платоспроможністю споживачів. Якщо розподіл доходів між власниками та найманою робочою силою відбувається на користь перших, то рано чи пізно виникає ситуація, коли населення не в змозі купувати весь обсяг запропонованої на ринку продукції, що, в свою чергу, призводить до неможливості та недоцільності виробництва чергової партії продукції з усіма негативними наслідками.

Крім того, фінансово-економічна криза значно вплинула на зростання заборгованості з виплати зарплати працюючим. Тільки упродовж січня 2010р. загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати збільшилася на 14,9%, або на 219 млн. грн., і на 1 лютого становила 1692,4 млн. грн. Продовжує утримуватися високий рівень диференціації розмірів заробітної плати за видами економічної діяльності. Так, найбільш оплачуваними в економіці традиційно залишалися працівники фінансових установ, а серед промислових видів діяльності – у добуванні паливно-енергетичних корисних копалин та виробництві коксу, продуктів нафтоперероблення, де заробітна плата працівників перевищила середній показник по економіці в 1,7–2,2 рази.

Нажаль, наведені статистичні дані не можна назвати точними, так як в країні існує дуже високий рівень тінізації економіки й практично неможливо визначити рівень заробітних плат з

офіційних джерел. Збільшення тінізації економіки спричиною також непослідовністю політичних рішень щодо законодавчого забезпечення економічної діяльності, неготовністю до використання механізму саморегулювання ринкової діяльності й високим рівнем корумпованості державного апарату.

Не маючи змоги отримувати достойну заробітну платню, робітники переходять працювати у тіньовий сектор економіки, де пропонують вищу оплату праці, без соціальних відрахувань до бюджету та без офіційного оформлення на роботу. Маючи скрутне матеріальне положення більшість робітників погоджуються працювати неофіційно, особливо в умовах, коли взагалі дуже важко знайти для себе робоче місце. Дана проблема є особливо актуальною для молоді нашої країни. З одного боку, населення забезпечується робочими місцями, а з іншого – зменшуються надходження до держбюджету України. А з бюджету країни виплачуються заробітні плати працівникам бюджетних установ, пенсії, здійснюються соціальні виплати.

Таким чином, підвищення доходів населення країни сприяє становленню середнього класу, а саме середній клас вважається основою соціальної стабільності у державі. У більшості країнах з розвинутою економікою він складає більше 60% усього населення. Крім того, середній клас є головним платником податків. Він здатен визначати споживчу поведінку населення, параметри і структуру внутрішнього ринку. Але сьогодні в Україні процес формування середнього класу відбувається занадто повільно.

Виходячи з наведених вище проблем, в сучасних умовах задля забезпечення достатнього рівня доходів населення має бути здійснений комплекс наступних заходів:

забезпечити можливість отримання населенням офіційних основних і додаткових доходів;

побудувати справедливую систему оподаткування доходів населення;

підвищити розміри мінімальної заробітної плати, шляхом переходу від визначення ціни праці як вартості засобів для особистого споживання працівника до визначення реальної ціни робочої сили як вартості засобів, необхідних для повноцінного розширеного відтворення працюючої людини і членів її сім'ї;

удосконалити механізм договірної регулювання соціально-трудова відносин, сформувати чітку та стабільну правову базу у сфері трудових відносин;

виправити допущені викривлення в оплаті праці за видами економічної діяльності.

Існує дуже багато заходів, які необхідно здійснити, але усі вони потребують фінансування, яке неможливо забезпечити без постійного зростання економіки нашої країни, підвищення конкурентоздатності вітчизняної продукції, розвитку науки та подолання корупції.

Отже, покращення показників рівня доходів населення нашої країни, наближення їх до європейських стандартів потребує інтенсивного розвитку економіки України. Динамічний соціально-економічний прогрес в Україні має базуватися передусім на розвитку та ефективному використанні найціннішого ресурсу сьогодення – трудового потенціалу суспільства.

338.124.4

*Деблицов Я.С., соискатель,
ТНУ имени В.И. Вернадского, г. Симферополь*

ОСНОВНЫЕ ПРИЧИНЫ НАСТУПЛЕНИЯ КРИЗИСНЫХ СИТУАЦИЙ В ЭКОНОМИКЕ

Мировой финансовый кризис, начавшийся в середине 2008 года с ипотечного кризиса в Соединенных Штатах Америки, повлиял на многие страны. Еще не до конца сформировавшаяся рыночная экономика Украины ощутила этот удар к концу 2008 года, что выразилось в падении темпов развития всех отраслей национального хозяйства. Резкие скачки курсов валют и мораторий на кредитование и замораживание депозитов в банковской сфере, наряду со снижением благосостояния граждан сильно ударили по всем отраслям экономики Украины. Но существование любой экономической системы представляет собой циклический процесс, для которого характерна закономерность наступления и разрешения кризисов.

Греческое слово «кризис» означает решение. Впоследствии понятие кризиса было расширено, и согласно мнения В. Захарова «слово кризис применяется ко всякому резкому переходу, ко всем переменам, воспринимаемым как нарушение непрерывности существующей тенденции» [1, с.9]. А. Чернявский дополняет подобное определение, считая, что «кризис – это переломный этап в